

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Sulkanen, Mimmu; Saranko, Lotta; Alasuutari, Maarit; Lerkkanen, Marja-Kristiina

Title: Viisivuotiaiden kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu : esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen laadun vertailua

Year: 2024

Version: Published version

Copyright: © Yhteiskuntapolitiikka

Rights: CC BY-NC-ND 4.0

Rights url: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

Please cite the original version:

Sulkanen, M., Saranko, L., Alasuutari, M., & Lerkkanen, M.-K. (2024). Viisivuotiaiden kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu : esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen laadun vertailua. *Yhteiskuntapolitiikka*, 89(5-6), 529-540. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2024112797199>

Viisivuotiaiden kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu

Esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen laadun vertailua

MIMMU SULKANEN & LOTTA SARANKO & MAARIT ALASUUTARI & MARJA-KRISTIINA LERKKANEN

Johdanto

Opetushallitus käynnisti syksyllä 2021 kansainvälisestikin merkittävään kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun, jonka tavoitteena on muun muassa vahvistaa koulutuksellista tasa-arvoa, kehittää esiopetuksen laatua ja vaikuttavuutta sekä saada tietoa kaksivuotisen esiopetuksen vaikutuksista lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiin, sosiaaliin taitoihin ja terveen itsetunnon muodostumiseen (Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta 1046/2020). Kokeilu koski noin 35 000:ta vuosina 2016 ja 2017 syntynyttä lasta yhteensä 148 kunnassa (Opetushallitus 2021). Heistä noin 15 000:n oli mahdollista aloittaa esiopetus jo viisivuotiaana, ja 20 000 lasta osallistui tavalliseen varhaiskasvatukseen kokeilun verrokkeina (ks. Sarvimäki ym. 2023).

Kokeilu toteutettiin satunnaistettuna kenttäkokeiluna, ja sitä varten laadittiin laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) sekä kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelma (Opetushallitus 2021). Kokeilun opetussuunnitelman tavoitteena oli rakentaa jatkumo varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen välille (Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta 1046/2020, 7 §). Opetussuunnitelmassa todettiin, että kaksivuotinen esiopetus antaa esiopetustoiminnalle lisäaikaa ja lapsille mahdollisuuden edetä oppimisessa ja kehityksessä omaan tahtiinsa (Opetushallitus 2021).

Kokeilua seurataan ja arvioidaan monitieteisellä seurantatutkimuksella, jonka toteuttavat Aalto-yliopisto, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus, Jyväskylän yliopisto, Helsingin yliopisto ja Turun yliopisto. Samalla kun kokeilun vaikuttavuuden arvioinnissa keskeisellä sijalla on muun muassa lasten oppimisen valmiuksien ja kehityksen seuranta, on oleellista arvioida myös kokeilun vaikutuksia esiopetus- ja varhaiskasvatustoiminnan järjestämiseen. Aiempi tutkimus osoittaa, että erilaisiin hallinnollisiin ja palvelujen säätelyn muutoksiin kytkeytyy aina toimijoiden tulkinnoille rakentuvaa ”kotouttamista”, joka voi merkittävästi heijastua muutosten toteutumiseen käytännössä (esim. Alasuutari & Alasuutari 2012). Tällä tutkimuksella pyritään vastaamaan siihen, miten kaksivuotinen esiopetus toteutessaan mahdollisesti muuttaisi viisivuotiaiden varhaiskasvatusta, jotta nämä muutokset voidaan ennakoida päätettäessä mahdollisesta siirtymisestä kaksivuotiseen esiopetukseen.

Tarkastelemme kaksivuotiseen esiopetukseen mahdollisesti liittyviä muutoksia tutkimalla varhaiskasvatuksen laadun rakennetekijöiden toteutumista kokeilu- ja verrokkiryhmissä kokeilun toisen ikäkohortin (2017 syntyneet) ensimmäisen esiopetusvuoden aikana. Laadun rakennetekijät luovat pohjan varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen toiminnalle, ja niistä säädetään ja määrätään lailla, asetuksilla ja muilla valtakunnallisilla asiakirjoilla (KARVI 2019; Slot 2018). Laadun prosessitekijät taas kuvaavat niitä vaihtelevia pedagogisia ratkaisuja, joilla varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen opetussuunnitelmat viedään käytäntöön. Prosessitekijät ovat yhteydessä suoraan lapsen kokei-

Tutkimus on osa kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun seurantaa ja arviointia, jota on rahoittanut opetus- ja kulttuuriministeriö.

muksiin, kuten lasten ja aikuisten väliseen vuorovaikutukseen ja pedagogiseen toimintaan (KARVI 2019). Näin ollen rakennetekijät heijastuvat prosessitekijöiden laatuun ja sitä kautta lasten oppimiseen, kehitykseen ja hyvinvointiin (Slot 2018; Slot ym. 2015), minkä vuoksi niiden toteutumisen tarkastelu on erityisen tärkeää.

Tässä katsauksessa tarkasteltavia laadun rakennetekijöitä ovat henkilöstön kelpoisuus sekä lapsiryhmien henkilöstörakenne, koko ja ikäjakauma, jotka luovat osaltaan lasten sosiaalista kasvuympäristöä. Selvitämme myös, eroavatko rakennetekijät esiopetuskokeilua toteuttavien ja verrokkina toimivien ryhmien välillä. Lisäksi tutkimme, onko kunnan maantieteellisellä sijainnilla tai kokeilustatuksella (kokeilu- vs. verrokkikunta) yhteyttä laadun rakennetekijöihin. Lopuksi tarkastelemme, eroavatko laadun rakennetekijät kaksivuotisen esiopetuksen kahden ikäkohortin välillä. Pohdimme myös, millaisia heijasteita kaksivuotisella esiopetuksella voisi toteutuessaan olla varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen muodostamaan palvelukokonaisuuteen. Tarkastelumme perustuu esiopetuskokeilun kokeilu- ja verrokkiryhmien varhaiskasvatuksen opettajille suunnattuihin kyselyihin.

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu laadun rakennetekijöiden näkökulmasta

Yksi tunnistettu ja paljon tutkittu varhaiskasvatuksen rakennetekijä on henkilöstön koulutustaso. Korkea koulutustaso on yhteydessä varhaiskasvatuksen pedagogiikan laatuun (OECD 2018; Manning ym. 2017; Slot ym. 2015). Suomessa esiopetuksen opettajan kelpoisuusehtona on sosiaalialan opistotason tai sosionomin tutkinto täydennettynä esiopetuksen opintokokonaisuudella, lastentarhanopettajan tutkinto tai varhaiskasvatuksen yliopistotason tutkinto tai luokanopettajatutkinto (Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 986/1998). Kokeilun alkaessa kokeiluryhmien henkilöstön kelpoisuusvaatimukset päivittyivät vastaamaan esiopetuksen kelpoisuusvaatimuksia (Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 986/1998), kun taas verrokkiryhmissä noudatettiin varhaiskasvatuslain (540/2018, 26 §, 75 §) kelpoisuusvaatimuksia. Käytännössä tämä tarkoitti sitä, että kaksivuotisen esiopetuskokeilun kokeiluryhmissä tuli olla vähintään yksi esiopetuskelpoinen opettaja,

kun taas verrokkiryhmissä vastaavaa vaatimusta ei ollut. Niissä tuli olla vähintään yksi varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö.

Kelpoisen henkilöstön saatavuudessa päiväkoiteihin on ollut viime vuosina haasteita, jotka painottuvat erityisesti pääkaupunkiseudulle (ks. Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia 2023). Lisäksi varhaiskasvatuksen henkilöstön kelpoisuusvaatimukset ovat tällä hetkellä kaikkiaan murroksessa, kun päivitetyn varhaiskasvatuslain (540/2018) myötä päiväkotien henkilöstölle asetetut kelpoisuusvaatimukset nousevat siirtymäajan päättyessä vuonna 2030. Tämän jälkeen vähintään kahdella kolmasosalla päiväkodin henkilöstöstä tulee olla varhaiskasvatusalan korkeakoulututkinto, joista vähintään yhdellä kolmasosalla varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuus (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 37§). Tämä muutos voi tulevaisuudessa vaikeuttaa entisestään päiväkotien mahdollisuuksia saada palkattua riittävästi kelpoista henkilökuntaa (ks. esim. Viinikka 2021).

Muita olennaisia laadun rakennetekijöitä varhaiskasvatuksessa ovat aikuisten ja lasten suhdelu sekä lapsiryhmän koko. Kaksivuotisessa esiopetuksessa noudatetaan esiopetuksen sekä varhaiskasvatuksen tavoin valtioneuvoston asetuksen (753/2018) vaatimuksia, joiden mukaan lapsiryhmässä saa olla korkeintaan kolmen kasvatusvastuullisen aikuisen salliman suhdeluvun määrä lapsia. Tyypillinen viisivuotiaiden lasten varhaiskasvatusryhmä on kolmen kasvatusvastuullisen aikuisen ja noin 21 lapsen tai kahden kasvatusvastuullisen aikuisen ja noin 14 lapsen ryhmä riippuen lapsiryhmän ikäjakaumasta ja lasten hoitoajoista. Myös kaksivuotisen esiopetuksen ensimmäisen ikäkohortin lapsiryhmissä oli tyypillisimminkin kolme kasvatusvastuullista työntekijää ja 20–21 lasta (Sulkanen ym. 2023b).

Esiopetusryhmän muodostamista ei ole kokeiluopetussuunnitelman perusteissa rajoitettu, vaan kunnat voivat muodostaa ne oman harkintansa mukaisesti (Opetushallitus 2021). Aiemmat tutkimustulokset lapsiryhmän ikäjakauman yhteydestä lasten kehitykseen ja oppimiseen vaihtelevat. Yhtäältä on havaittu, että monen ikäisistä lapsista koostuvat lapsiryhmät tukevat lasten sosiaalisten ja kielellisten taitojen kehitystä (esim. Justice ym. 2019; Wu ym. 2022). Toisaalta on todettu, että monen ikäisten lasten ryhmillä voi olla myös kielteisiä vaikutuksia erityisesti vanhempien lasten kehitykseen (Ansari ym. 2015; Lindström & Lindahl 2011). Ryhmän lasten ikäjakauma voi ol-

la yhteydessä myös opetukseen ja opettajien kokemukseen työstään, kuten toiminnan suunnitelmallisuuteen (Magnusson & Bäckman 2022) sekä opettamista (Cigala ym. 2019; Edwards ym. 2009) ja työhyvinvointia koskeviin kokemuksiin (Muhonen ym. painossa).

Tutkimusasetelma ja -aineisto

Tämän katsauksen tutkimusaineisto koostuu vuosina 2022 ja 2023 kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun kokeilu- ja verrokkiryhmien vastaaville varhaiskasvatuksen opettajille suunnatuista kyselyistä, joilla selvitettiin kokeilun käytännön toteutusta ja opettajien kokemuksia siitä ensimmäisen esiopetusvuoden jälkeen. Vuoden 2022 kysely koskee esiopetuskokeilun ensimmäisen ikäkohortin eli vuonna 2016 syntyneiden lasten ryhmiä ja vuoden 2023 kysely toisen ikäkohortin eli vuonna 2017 syntyneiden lasten ryhmiä. Kyselyt toteutettiin sähköisesti Webropol-ohjelmistolla.

Vuoden 2022 kyselytutkimuksen toteutus ja aineisto on kuvattu aiemmin julkaistussa raportissa (Sulkanen ym. 2023a). Vuoden 2023 kysely noudatti toteutukseltaan ja sisällöltään pääosin vuoden 2022 kyselyä pieniä tarkennuksia lukuun ottamatta. Tutkimuskutsu ja kaksi muistutuskutsua lähetettiin vuonna 2022 Opetushallituksen kokeilurekisteriin merkityille kuntien yhteyshenkilöille ja vuonna 2023 päiväkotien yhteyshenkilöille edelleen välitettäväksi kokeilu- ja verrokkiryhmien vastaaville varhaiskasvatuksen opettajille.

Vuoden 2022 kyselyyn vastasi 872 opettajaa (arvioitu lapsiryhmien määrä 1824, lapsiryhmäkohtainen vastausprosentti 47,8) 120 eri kunnasta (Sulkanen ym. 2023a). Tässä analyysissä ikäkohorttien välisiä vertailuja varten aineistosta poistettiin 23 vastaajaa, sillä he eivät raportoineet ryhmässä olleen kokeilun ensimmäisen ikäkohortin lapsia. Lopullinen vuoden 2022 kyselyaineisto koostui siten 849 varhaiskasvatuksen opettajan vastauksista. Vuoden 2023 kyselyyn vastasi 1 149 opettajaa. Lopullisesta aineistosta poistettiin 98 vastaajaa seuraavista syistä: lapsiryhmästä vastattiin kaksi kertaa, jolloin toinen vastaus poistettiin ($n = 55$), tai vastausten perusteella ryhmässä ei ollut yhtäkään toisen ikäkohortin lasta ($n = 43$). Lopullinen aineisto koostui siten 1 051 vastaajasta (arvioitu lapsiryhmien määrä 1 857, lapsiryhmäkohtainen vastausprosentti 56,6). Vastaajista noin kaksi viidestä työskenteli kokeiluryhmissä ja lo-

put verrokkiryhmissä. Maantieteellisesti vastauksia saatiin koko Manner-Suomen alueelta, kaikkiaan 18 maakunnasta ja 140 kunnasta tai kuntayhtymästä. Vastanneille opettajilla oli pääosin vuosien kokemus työstään. Kyselyiden vastaajien taustatiedot on kuvattu liitetaulukossa 1 (ks. www.julkari.fi).

Analysit

Aineisto analysoitiin tilastollisin tutkimusmenetelmin IBM SPSS Statistics 28 -ohjelmistolla. Vastausten jakautumista eri ryhmissä tarkasteltiin ristiintaulukoinnin ja χ^2 -riippumattomuustestin avulla. Jakaumissa esiintyvien riippuvuuksien yksityiskohtaisemmassa tulkinnassa käytettiin sovittuja standardoituja jännöksiä. Standardoidut jännökset osoittavat, missä taulukon solussa havaittu ja odotettu frekvenssi poikkeavat toisistaan tilastollisesti merkitsevästi (ks. Bewick ym. 2004). Raja-arvona sovitettujen standardoitujen jännösten tarkastelussa käytettiin arvoja +/-2. Kun sovittu standardoitu jännös oli yli kaksi, tulkittiin kyseisen solun muuttujajhdistelmä odotettua tyypillisemmäksi. Kun sovittu standardoitu jännös oli alle -2, oli tarkasteltavan solun muuttujajhdistelmä odotettua epätyypillisempi.

Lapsiryhmän koon ja henkilöstön määrän osalta ryhmien välisiä keskiarvoeroja analysoitiin parittaisten otosten t-testillä ja yksisuuntaisella varianssianalyysillä. Ennen testien tulkintaa tarkasteltiin muuttujien varianssien yhtäsuuruutta Levenen testin perusteella. Tilastollisen merkitsevyyden raja-arvona käytettiin $p < 0,05$.

Muuttujat

Suuralue. Aineistoon lisättiin vastaajan työskentelykunnan perusteella tieto kunnan alueellisesta sijainnista suuralueella seuraavasti: 1) Helsinki-Uusimaa, 2) Etelä-Suomi, 3) Länsi-Suomi ja 4) Pohjois- ja Itä-Suomi (ks. Tilastokeskus 2024).

Kokeilun kuntastatus. Kokeilun otannassa kunnat jaettiin toimipaikkamäärältään suuriin ja pieniin kuntiin sen perusteella, kuinka monta kokeilulain (1046/2020) edellytykset täyttävää varhaiskasvatustoimipaikkaa kunnassa oli. Suuressa kunnassa tällaisia toimipaikkoja oli viisi tai enemmän ja pienissä kunnissa alle viisi. (Ks. Muhonen ym. 2024; Sarvimäki ym. 2023.)

Kokeilustatus. Suurten kuntien kelpoisista toimipaikoista poimittiin noin 40 prosenttia järjestämään kokeilua, ja loput kelpoiset toimipaikat toimivat verrokkitoimipaikkoina. Pienet kunnat arvottiin verrokki- ja kokeilukunniksi. Pienissä kokeilukunnissa kaikki kelpoiset toimipaikat järjestivät kokeilua, ja verrokkikunnissa yksikään kelpoisista toimipaikoista ei järjestänyt kokeilua. (Ks. Sarvimäki ym. 2023.) Lapsiryhmät jaoteltiin tämän mukaisesti viisivuotiaiden esiopetusta toteuttaviin kokeiluryhmiin ja viisivuotiaiden varhaiskasvatusta toteuttaviin verrokkiryhmiin.

Varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuus. Opettajat raportoivat korkeimman varhaiskasvatusalan koulutuksensa. Vuonna 2022 vastaajan oli mahdollista valita seuraavista vaihtoehdoista: 1) Ei ammatillista koulutusta, 2) Ammattikoulu tai ammatillinen opisto (muu kuin lastentarhanopettajaopisto) 3) Yliopisto- tai ammattikorkeakoulututkinto, opistoasteen lastentarhanopettajatutkinto. Vuonna 2023 kolmas vastausvaihtoehto jaettiin tarkempiin luokitteluihin seuraavasti: 3) Opistoasteen lastentarhanopettajan tutkinto, 4) Ammattikorkeakoulututkinto (sosionomi), 5) Yliopistotutkinto (lastentarhanopettaja, varhaiskasvatuksen opettaja), 6) Muu, mikä? Näiden pohjalta muodostettiin kaksiluokkainen muuttuja: 1) Ei varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuuden antavaa tutkintoa (luokat 1–2) ja 2) Varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuuden antava tutkinto (luokat 3–5). Muu-vastaukset kirjattiin osaksi vastausvaihtoehtoja luokittelun mukaisesti.

Esiopetuskelpoisuus. Vuoden 2022 kyselyssä ei kysytty esiopetuskelpoisuudesta. Vuoden 2023 kyselystä vastaajan esiopetuskelpoisuutta kuvaamaan laadittiin kaksiluokkainen muuttuja (1 = ei kelpoinen, 2 = kelpoinen). Muuttujan rakentamisessa käytettiin apuna vastaajan koulutustasoa tiedustelevaa kysymystä sekä siihen vastausvaihtoehdot ”ammattikorkeakoulututkinto (sosionomi)” tai ”muu, mikä” valinneille esitettyä jatkokysymystä: ”Onko sinulla kelpoisuus toimia opettajana esiopetuksessa?”. Lisäksi kysyttiin, kuinka monella ryhmän henkilökunnasta oli kelpoisuus antaa esiopetusta.

Ryhmän henkilöstörakenne. Opettajat raportoivat vakituisesti ryhmässä työskentelevien henkilöiden lukumäärän ammattinimikkeittäin: 1) varhaiskasvatuksen erityisopettajat, 2) varhaiskasvatuksen opettajat, 3) varhaiskasvatuksen sosionomit, 4) varhaiskasvatuksen lastenhoitajat, 5) avustajat (ryhmä- tai henkilökohtainen avustaja). Li-

säksi ohjeistettiin, että mikäli ryhmässä työskenteli samassa virassa kaksi osa-aikaista työntekijää (esim. kaksi työntekijää tekee 50 % työaikaa), laskettiin heidät yhdeksi henkilöstön edustajaksi. Tämän perusteella muodostettiin kolmiluokkainen muuttuja kuvaamaan kolmen kasvatusvastuullisen työntekijän tiimejä. Avustajat jätettiin tarkastelussa huomioimatta, sillä he eivät lain mukaan kuulu kasvatusvastuulliseen henkilöstöön (Varhaiskasvatustalaki 540/2018; Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta 753/2018). Muodostetut luokat olivat seuraavat: 1) yksi opettaja ja kaksi lastenhoitajaa, 2) kaksi opettajaa ja yksi lastenhoitaja ja 3) muu (esim. yksi opettaja, yksi varhaiskasvatuksen sosionomi, yksi lastenhoitaja).

Lapsiryhmän koko. Lapsiryhmän koko laskettiin summaamalla yhteen vastaajan ilmoittamat eri vuosina syntyneiden lasten lukumäärät.

Lapsiryhmän ikäjakautuma. Opettajat raportoivat lapsiryhmänsä lasten lukumäärän syntymävuosittain. Vastauksista muodostettiin neliluokkainen muuttuja kuvaamaan lapsiryhmän ikäjakautumaa suhteessa kokeilun kohdejoukkoon eli viisivuotiaisiin lapsiin: 1) vain viisivuotiaita, 2) viisivuotiaita ja nuorempia lapsia, 3) viisivuotiaita ja vanhempia lapsia, 4) viisivuotiaita ja heitä nuorempia sekä vanhempia lapsia.

Tulokset

Varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuus

Enemmistöllä toisen ikäkohortin sekä kokeilu- (88,8 %) että verrokkiryhmien (79,9 %) vastaajista oli varhaiskasvatusalan korkeakoulututkinto tai varhaiskasvatusalalle kelpoisuuden antava opistoasteen tutkinto (taulukko 1). Kokeiluryhmien vastaajilla oli verrokkiryhmien vastaajia tyypillisemmin varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuuden antava tutkinto. Verrokkiryhmille oli kokeiluryhmiä tyypillisempää, ettei vastaajalla ollut varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuutta. Vastaava yhteys kokeilustatuksen ja vastaajan kelpoisuuden välillä havaittiin kuntastatuksen mukaisissa suurissa kunnissa, mutta ei pienissä kunnissa (taulukko 2).

Toisen ikäkohortin vastausten maantieteellinen tarkastelu osoitti, että Helsinki-Uudenmaan suuralueen kokeiluryhmien vastaajilta puuttui muiden suuralueiden kokeiluryhmien vastaajia tyypillisemmin varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuus (taulukko 3). Helsinki-Uudenmaan suuralueen kokeiluryhmissä varhaiskasvatuksen opetta-

Taulukko 1. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun rakennetekijät toisen ikäkohortin osalta kokeilu- ja verrokkiryhmien välillä sekä kokeilu- ja verrokkiryhmien osalta ikäkohorttien välillä

	2. ikäkohortin ^a tarkastelu ryhmittäin					Kokeiluryhmien tarkastelu ikäkohortin ^a mukaan					Verrokkiryhmien tarkastelu ikäkohortin mukaan				
	Kokeiluryhmät, N = 426		Verrokkiryhmät, N = 625			1. ikäkohorttia, N = 367		2. ikäkohortti, N = 426			1. ikäkohortti, N = 482		2. ikäkohortti, N = 625		
	n	%	n	%	p	n	%	n	%	p	n	%	n	%	p
Varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuus	< 0,001					0,157					0,579				
Ei	48	11,2 ^A	125	20,1 ^T		30	8,2	48	11,2		90	18,8	125	20,1	
Kyllä	382	88,8 ^T	496	79,9 ^A		337	91,8	382	88,8		389	81,2	496	79,9	
Tiimin henkilöstörakenne	0,008					0,209					0,827				
1 opettaja ja 2 lastenhoitajaa	83	33,3 ^A	165	46,0 ^T		61	26,9	83	33,3		145	46,6	165	46	
2 opettajaa ja 1 lastenhoitaja	149	59,8 ^T	173	48,2 ^A		153	67,4	149	59,8		151	22,6	173	48,2	
Muu	17	6,8	21	5,8		13	5,7	17	6,8		15	4,8	21	5,8	
Lapsiryhmän ikäjakauma	< 0,001					< 0,001					0,346				
Vain 5-vuotiaita	126	29,6 ^T	59	9,4 ^A		124	33,8	127	29,5		48	10	58	9,3	
5-vuotiaita ja nuorempia	108	25,4 ^A	386	61,8 ^T		139	37,9 ^T	110	25,6 ^A		316	65,6	384	61,8	
5-vuotiaita ja vanhempia	143	33,6 ^T	96	15,4 ^A		83	22,6 ^A	144	33,5 ^T		68	14,1	95	15,3	
5-vuotiaita, nuorempia ja vanhempia	49	11,5	84	13,4		21	5,7	49	11,4		50	10,4	84	13,5	

Huom. A = odotettua pienempi sovitettu standardoitu jäännös, ≤ 2; T = odotettua suurempi standardoitu jäännös, ≥ 2.
a 1. ikäkohortti = vuonna 2016 syntyneet, vuoden 2022 kysely; 2. ikäkohortti = vuonna 2017 syntyneet, vuoden 2023 kysely.

jan kelpoisuus puuttui lähes viidenneskellä vastaajista, kun muilla suuralueilla se puuttui korkeintaan joka kymmenenneltä vastaajalta. Sen sijaan kokeilun kuntastatus ei ollut yhteydessä kokeiluryhmien vastaajien varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuuteen (taulukko 2).

Myös ensimmäisen ikäkohortin kokeilu- ja verrokkiryhmien välillä havaittiin vastaava ero vastaajien kelpoisuudessa (Sulkanen ym. 2023b). Viisivuotiaiden lasten kokeilu- ja verrokkiryhmien opettajien kelpoisuustaso oli keskimäärin sama molempien ikäkohorttien kohdalla (taulukko 1).

Esiopetuskelpoisuus

Vuoden 2023 kyselyssä tarkasteltiin toisen ikäkohortin lapsiryhmien opettajien kelpoisuutta antaa esiopetusta. Kokeiluryhmien opettajilla (78,2 %) oli verrokkiryhmien opettajia (47,8 %) useammin esiopetuskelpoisuus. Yhteys havaittiin sekä kuntastatukseltaan pienten että suurten kuntien sisällä (taulukko 2). Suuralue tai kokeilun kuntastatus eivät olleet yhteydessä kokeiluryhmien vastaajien

esiopetuskelpoisuuteen tilastollisesti merkitsevästi (taulukot 2 ja 3).

Hieman yli puolessa kokeiluryhmistä yhdellä ja vajaassa kolmanneksessa kahdella työntekijällä oli kelpoisuus antaa esiopetusta. Kokeiluryhmistä 14,1 prosenttia oli kuitenkin sellaisia, joissa yhdelläkään työntekijällä ei ollut kelpoisuutta antaa esiopetusta. Kokeiluryhmän esiopetuskelpoisen henkilökunnan määrä vaihteli suuralueen mukaan (taulukko 3). Länsi-Suomen kokeiluryhmissä oli Helsinki-Uudenmaan kokeiluryhmiä useammin kahdella tai useammalla työntekijällä esiopetuskelpoisuus. Sen sijaan kokeilun kuntastatus ei ollut yhteydessä kokeiluryhmien esiopetuskelpoisen henkilökunnan määrään (taulukko 2).

Ryhmien henkilöstörakenne

Toisen ikäkohortin kokeilu- ja verrokkiryhmissä työskenteli keskimäärin saman verran kasvatusvastaullista henkilöstöä (taulukko 4). Tyypillisimmin sekä kokeilu- (58,5 %) että verrokkiryhmissä (57,4 %) työskenteli kolme kasvatusvastaullista työntekijää. Kolmen kasvatusvastaullisen työn-

Taulukko 2. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun rakennetekijöitä toisen ikäkohortin (vuonna 2017 syntyneet, vuoden 2023 kysely) osalta kuntastatuksen mukaan tarkasteltuna

	Suuret kunnat					Pienet kunnat					Suur- ten vs. pienien kuntien kokeilu- ryhmät
	kokeiluryhmät, N = 366		verrokkiryhmät, N= 506		p	kokeiluryhmät, N = 60		verrokkiryhmät, N= 119		p	
	n	%	n	%		n	%	n	%		
Varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuus					< 0,001					0,665	0,133
Ei	37	10,1 ^A	103	20,4 ^T		10	16,7	23	19,3		
Kyllä	329	89,9 ^T	403	79,6 ^A		50	83,3	96	80,7		
Esiopetuskelpoisuus					< 0,001					< 0,001	0,098
Ei	75	20,5 ^A	258	51,0 ^T		18	30,0 ^A	68	57,1 ^T		
Kyllä	291	79,5 ^T	248	49,0 ^A		42	70,0 ^T	51	42,9 ^A		
Kuinka monella ryhmän henkilökunnasta on kelpoisuus antaa esiopetusta?					< 0,001					< 0,001	0,088
Ei yhdelläkään	48	13,2 ^A	204	40,4 ^T		13	21,7 ^A	57	48,3 ^T		
Yhdellä	203	55,6 ^T	218	43,2 ^A		35	58,3	55	46,6		
Kahdella tai useammalla	114	31,2 ^T	83	16,4 ^A		12	20,0 ^T	6	5,1 ^A		
Tiimin henkilöstörakenne					0,032					0,068	0,013
1 opettaja ja 2 lastenhoitajaa	68	33,0 ^A	118	42,6 ^T		15	57,7	47	77		
2 opettajaa ja 1 lastenhoitaja	138	67,0 ^T	159	57,4 ^A		11	42,3	14	23		
Lapsiryhmän ikäjakauma					< 0,001					< 0,001	0,005
Vain 5-vuotiaita	101	27,6 ^T	38	7,5 ^A		25	41,7 ^T	21	17,6 ^A		
5-vuotiaita ja nuorempia	102	27,9 ^A	315	62,3 ^T		6	10,0 ^A	71	59,2 ^T		
5-vuotiaita ja vanhempia	118	32,2 ^T	83	16,4 ^A		25	41,7 ^T	13	10,9 ^A		
5-vuotiaita, nuorempia ja vanhempia	45	12,3	70	13,8		4	6,7	14	11,8		

Huom. A = odotettua pienempi sovitettu standardoitu jäännös, ≤ 2, T = odotettua suurempi standardoitu jäännös, ≥ 2.

tekijän kokeiluryhmille oli kuitenkin verrokkiryhmiä tyypillisempi kahden opettajan ja yhden lastenhoitajan henkilöstörakenne. Verrokkiryhmissä oli taas tyypillisemmin yksi opettaja ja kaksi lastenhoitajaa (taulukko 1). Yhteys havaittiin kuntastatukseltaan suurten kuntien sisällä, mutta ei pienissä kunnissa (taulukko 2). Vastaava tulos havaittiin myös ensimmäisen ikäkohortin kohdalla, joskin silloin ryhmän kokeilustatuksen yhteys ryhmärakenteeseen havaittiin myös pienissä kunnissa (Sulkanen ym. 2023b).

Kuntastatukseltaan suurten kuntien toisen ikäkohortin kokeiluryhmille oli pienten kuntien kokeiluryhmiä tyypillisempiä kahden opettajan ja yhden lastenhoitajan ryhmät, kun taas pienten kuntien kokeiluryhmille olivat tyypillisempiä yhden opettajan ja kahden lastenhoitajan ryhmät (taulukko 2). Suuralue ei ollut yhteydessä kokeiluryhmien henkilöstörakenteeseen (taulukko 3). Kolmen kasvatusvastaavallisen työntekijän tiimien henkilöstörakenne oli sekä kokeiluetä verrokkiryhmissä samankaltainen molempien ikäkohorttien kohdalla (taulukko 1).

Taulukko 3. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluryhmien rakennetekijöiden tarkastelu toisen ikäkohortin (vuonna 2017 syntyneet) osalta suuralueen mukaan

	Helsinki-Uusimaa, N = 274		Etelä-Suomi, N = 281		Länsi-Suomi, N = 184		Pohjois- ja Itä-Suomi, N = 312		p
	n	%	n	%	n	%	n	%	
Varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuus									0,023
Ei	20	18,9 ^T	8	6,6 ^A	7	9,3	12	9,8	
Kyllä	86	81,1 ^A	114	93,4 ^T	68	90,7	111	90,2	
Esiopetuskelpoisuus									0,060
Ei kelpoisuutta	32	30,2	20	16,4	13	17,3	28	22,8	
Kelpoinen	74	69,8	102	83,6	62	82,7	95	77,2	
Kuinka monella ryhmän henkilökunnasta on kelpoisuus antaa esiopetusta?									0,003
Ei yhdelläkään	21	19,8	14	11,6	8	10,7	18	14,6	
Yhdellä	65	61,3	75	62,0	32	42,7 ^A	65	52,8	
Kahdella tai useammalla	20	18,9 ^A	32	26,4	35	46,7 ^T	40	32,5	
Tiimin henkilöstörakenne									0,205
1 opettaja ja 2 lastenhoitajaa	21	35,6	26	38,8	11	26,8	25	38,5	
2 opettajaa ja 1 lastenhoitaja	38	64,4	41	61,2	30	73,2	40	61,5	
Lapsiryhmän ikäjakauma									0,105
Vain 5-vuotta	29	27,4	28	23,0	27	36,0	42	34,1	
5-vuotta ja nuorempia	31	29,2	28	23,0	21	28,0	28	22,8	
5-vuotta ja vanhempia	37	34,9	45	36,9	24	32,0	37	30,1	
5-vuotta nuorempia ja vanhempia	9	8,5	21	17,2	3	4,0	16	13,0	

Huom. A = odotettua pienempi sovitettu standardoitu jäännös; ≤ 2, T = odotettua suurempi standardoitu jäännös, ≥ 2.

Lapsiryhmien koko

Toisen ikäkohortin kokeiluryhmien koko vaihteli 6–44 lapsen ja verrokkiryhmissä 6–47 lapsen välillä. Suuria lapsiryhmäkokoja voivat selittää esimerkiksi lasten puolipäiväisyys tai vuoroahoito. Useimmin toistuva ryhmäkoko oli 21 lasta (kokeiluryhmistä 25,4 % ja verrokkiryhmistä 29,6 %). Kokeilu- ja verrokkiryhmät olivat keskimäärin samankokoisia kuntastatuksestaan pienissä ja suurissa kunnissa (taulukko 4). Sen sijaan ensimmäisessä ikäkohortissa kuntastatuksestaan pienten kuntien verrokkiryhmät olivat lapsimäärältään keskimäärin suurempia kuin kokeiluryhmät (Sulkanen ym. 2023b).

Toisen ikäkohortin kokeiluryhmien koossa ei ollut tilastollisesti merkitseviä eroja kuntastatukseen tai suuralueen mukaan tarkasteltuna (F (3,

422) = 1,541, p = 0,203). Lisäksi kokeiluryhmien koko oli keskimäärin sama eri ikäkohorttien välillä. (Taulukko 4.)

Lapsiryhmien ikäjakauma

Noin kolmannes toisen ikäkohortin kokeiluryhmistä oli muodostettu viisivuotiaista ja sitä vanhemmista lapsista, vajaa kolmannes koostui vain viisivuotiaista lapsista. Noin neljäsnes ryhmistä käsitti viisivuotiaita ja heitä nuorempia lapsia. Lopuissa kokeiluryhmissä oli viisivuotiaiden lisäksi heitä nuorempia ja vanhempia lapsia. (Taulukko 1.)

Ryhmän kokeilustatus oli yhteydessä sekä ensimmäisen että toisen ikäkohortin lapsiryhmän ikärakenteeseen (taulukko 1; Sulkanen 2023b). Kokeiluryhmät olivat verrokkiryhmiä tyypillisem-

Taulukko 4. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun rakennetekijöitä toisen ikäkohortin osalta kokeilu- ja verrokkiryhmien välillä erikseen toimipaikkamäärältään suurissa ja pienissä kunnissa sekä kokeilyryhmien osalta pienten ja suurten kuntien välillä ja ikäkohorttien välillä.

	2. ikäkohortin ^a koko aineisto				Riippumattomien otosten t-testi		
	Kokeilyryhmät, (n = 246)		Verrokkiryhmät, (n = 625)		t	df	p
	ka	kh	ka	kh			
Kasvatusvastuullisen henkilöstön määrä	3,07	0,97	3,13	0,84	-0,996	1 049	0,319
Lapsiryhmän koko	18,1	4,4	18,4	4,4	-1,129	1 049	0,259
	Suuret kunnat				t	df	p
	Kokeilyryhmät, (n = 366)		Verrokkiryhmät, (n = 506)				
	ka	kh	ka	kh			
Lapsiryhmän koko	18,14	4,31	18,24	4,23	-0,345	870	0,730
	Pienet kunnat				t	df	p
	Kokeilyryhmät, (n = 60)		Verrokkiryhmät, (n = 119)				
	ka	kh	ka	kh			
Lapsiryhmän koko	17,83	4,68	19,13	5,18	-1,627	177	0,106
	Vain kokeilyryhmät				t	df	p
	Suuret kunnat, (n = 366)		Pienet kunnat, (n = 60)				
	ka	kh	ka	kh			
Lapsiryhmän koko	18,14	4,31	17,83	4,68	-0,508	424	0,612
	1. ikäkohortti ^a , (n = 367)		2. ikäkohortti, (n = 430)		t	df	p
	ka	kh	ka	kh			
	Lapsiryhmän koko	18,21	3,9	18,09			

Huom. a 2. ikäkohortti = vuonna 2017 syntyneet; 1. ikäkohortti = vuonna 2016 syntyneet.

min vain viisivuotiaiden lasten ryhmiä tai viisivuotiaiden ja vanhempien lasten sekaryhmiä. Verrokkiryhmät taas olivat tyypillisemmin viisivuotiaiden ja heitä nuorempien lasten ryhmiä. Vastaava yhteys kokeilustatuksen ja ryhmärakenteen välillä toistui, kun tarkasteltiin erikseen sekä kuntastatukseltaan suuria että pieniä kuntia (taulukko 2).

Toisen ikäkohortin kohdalla kokeilun kuntastatus oli yhteydessä kokeilyryhmien lasten ryhmärakenteeseen (taulukko 2). Pienissä kunnissa ryhmät oli muodostettu suurten kuntien ryhmiä tyypillisemmin vain viisivuotiaista lapsista. Sen sijaan suurten kuntien kokeilyryhmissä oli pienten kuntien kokeilyryhmiä tyypillisemmin viisivuotiaita ja heitä nuorempia lapsia. Vastaava kuntastatuksen yhteys lapsiryhmän ikäjakaumaan havaittiin myös ensimmäisessä ikäkohortissa (Sulkanen 2023b). Ryhmien muodostaminen ei eronnut suuraluiden välillä (taulukko 3).

Vertailu esiopetuskokeilun kahden ikäkohortin välillä osoitti, että toisen ikäkohortin kokeilyryh-

mät koostuivat ensimmäisen ikäkohortin kokeilyryhmiä tyypillisemmin viisivuotiaista ja heitä vanhemmista lapsista sekä harvemmin viisivuotiaista ja heitä nuoremmista lapsista (taulukko 1).

Johtopäätökset

Tässä analyysissä tarkastelimme varhaiskasvatuksen opettajakyselyiden avulla kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu- ja verrokkiryhmien laatua kahden ikäkohortin osalta kokeilun ensimmäisenä esiopetusvuotena laadun rakennetekijöiden näkökulmasta. Tutkimme, miten ryhmän kokeilustatus ja maantieteellinen sijainti olivat yhteydessä henkilöstön kelpoisuuteen, lapsiryhmän henkilöstörakenteeseen sekä ikäjakaumaan ja kokoon. Tarkastelimme myös, erosivatko rakennetekijät kokeilun kahden ikäkohortin välillä. Tarkastellut laadun rakennetekijät ovat osa lasten sosiaalista kasvuympäristöä, ja niillä on havaittu olevan välillisiä

yhteyksiä lasten kehitykseen, oppimiseen ja hyvinvointiin (esim. KARVI 2018). Tuloksia tulkitessa on kuitenkin tärkeää tiedostaa, ettei yksittäisillä rakennetekijöillä välttämättä ole suoria vaikutuksia lapsiin, vaan kyse on kokonaisuudesta (esim. OECD 2018; Slot ym. 2015).

Tulosten perusteella kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu muutti siihen osallistuneiden viisivuotiaiden lasten sosiaalista kasvuympäristöä (ks. myös Sulkanen ym. 2023b). Kokeilu- ja verrokkiryhmät erosivat toisistaan opettajien kelpoisuuksissa, ryhmän henkilöstörakenteesta sekä lapsiryhmän ikäjakaumassa, mutta eivät lapsiryhmien koossa. Lisäksi havaittiin, että kokeiluryhmien ikäjakauma oli erilainen kokeilun eri ikäkohorttien välillä.

Kokeiluryhmissä varhaiskasvatuksen opettajat olivat verrokkiryhmien opettajia tyypillisemmin tehtävänsä kelpoisia, vaikkakin noin joka seitsemännestä kokeiluryhmästä puuttui esiopetuskelpoinen opettaja. Eroja kokeilu- ja verrokkiryhmien opettajien kelpoisuuksissa voi selittää esimerkiksi se, että jo kokeilun ensimmäisenä vuotena kokeiluryhmien opettajien kelpoisuusvaatimusten täyttämiseksi kelpoista henkilöstöä siirrettiin kokeiluryhmiin toisista ryhmistä ja päiväkodeista sekä uutta kelpoista henkilökuntaa rekrytoitiin kokeiluryhmiin (Sulkanen ym. 2023b). Tämä tulos ei kerro kuitenkaan sitä, ovatko kokeilu ja esimerkiksi sen vuoksi tehdyt henkilöstösiirrot vaikuttaneet kielteisesti jonkin toisen lapsiryhmän henkilöstötilanteeseen, kuten kelpoisen opettajan puuttumiseen. Toisaalta tutkittua tietoa ei ole myöskään siitä, onko varhaiskasvatuksen opettajia hakeutunut töihin juuri kokeiluryhmiin. Tutkimus on kuitenkin osoittanut, että kaksivuotisen esiopetuksen kokeilulla on voinut olla sekä myönteisiä että kielteisiä yhteyksiä kokeiluryhmien varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksiin työhyvinvoinnistaan (Muhonen ym. painossa).

Sekä kokeilu- että verrokkiryhmissä ilmennyt kelpoisen henkilökunnan puute heijastaa mediassa esillä ollutta huolta kelpoisen henkilökunnan riittävydestä varhaiskasvatuksessa (esim. Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia 2023; Viinikka 2021). Herääkin kysymys, kuinka esiopetuskelpoisia opettajia saataisiin kaksivuotisen esiopetuksen mahdollisen toteutumisen yhteydessä rekrytoitua riittävästi esiopetusryhmiin, kun jo nyt kelpoisista varhaiskasvatuksen opettajista on pula. Kuitenkin kelpoisten opettajien merkitys varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen laadulle on merkittävä, sillä on havaittu, että kelpoiset korkeasti kou-

lutetut opettajat voivat tasoitaa varhaiskasvatuksen laatueroja ja muissa rakennetekijöissä mahdollisesti ilmenevien haasteiden kielteisiä vaikutuksia lapsiin (esim. Purtell & Ansari 2018; Slot ym. 2015). Esimerkiksi lapsiryhmän laajan ikäkauman kielteisiä vaikutuksia lasten lukutaidon kehitykseen ei ole havaittu silloin, kun lapsiryhmän opettaja on ollut korkeasti koulutettu (Purtell & Ansari 2018).

Opettajien kelpoisuuden lisäksi henkilöstön ammatillinen tausta vaihteli kokeilu ja verrokkiryhmissä, joissa oli kolme kasvatusvastaullista työntekijää. Kokeiluryhmien henkilöstö koostui verrokkiryhmiä useammin kahdesta opettajasta ja yhdestä lastenhoitajasta, kun taas verrokkiryhmissä oli useammin yksi opettaja ja kaksi lastenhoitajaa. Tämä voi osaltaan heijastaa varhaiskasvatukselle ja esiopetukselle annettujen merkitysten eroja koulutusjärjestelmässämme siten, että esiopetuksessa oppiminen ja opettaminen nähdään varhaiskasvatusta keskeisimmiksi. Tuore tutkimus esimerkiksi osoittaa, että varhaiskasvatuksen opettajat kuvaavat esiopetusta usein varhaiskasvatusta suunnitelmallisemmaksi ja tavoitteellisemmaksi toiminnaksi (Muhonen ym. 2024). Tällöin myös opettajien tarve voidaan nähdä esiopetuksessa varhaiskasvatusta olennaisemmaksi. Toisaalta voi myös olla, että kokeiluryhmissä on pyritty noudattamaan jo aiemmin esitellyn uuden varhaiskasvatuslain mukaisia uusia kelpoisuusvaatimuksia (ks. Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 37 §).

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu näytti myös muovanneen lapsiryhmien ikärakennetta. Kokeiluryhmille oli verrokkiryhmiä tyypillisempää, että ne oli molemmissa ikäkohorteissa muodostettu ainoastaan viisivuotiaista lapsista tai viisivuotiaista ja sitä vanhemmista lapsista (ks. myös Sulkanen ym. 2023b). Lisäksi tämä suuntaus ryhmärakenteissa näytti jatkuvan ja korostuvan entisestään toisessa ikäkohortissa, jonka viisivuotiaat olivat ensimmäistä ikäkohorttia useammin samassa ryhmässä vanhempien lasten kanssa.

Tulosten perusteella on mahdollista, että toteutuessaan kaksivuotinen esiopetus voisi johtaa varhaiskasvatuksen tyypillisten lapsiryhmärakenteiden uudelleenmuovautumiseen. Siinä missä tällä hetkellä lapsiryhmät usein jakautuvat pienten ryhmiin (0–3 v.), väliryhmiin (3–5 v.) ja kuusivuotiaiden esiopetusryhmiin, voisi viisivuotiaiden eriytyminen omaksi ryhmäkseen tai osaksi kuusivuotiaiden esiopetusryhmiä saada aikaan rakenteellisen muutoksen. Sitä, millaisia seurauksia tällä olisi

lasten oppimiselle ja kehitykselle, ei voida varmasti sanoa, sillä aiemmat tutkimustulokset vaihtelevat (esim. Ansari ym. 2015; Justice ym. 2019; Lindström & Lindahl 2011; Wu ym. 2022).

Kaksivuotisen esiopetuksen mahdollinen toteutuminen voisi aikaistaa varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen välistä siirtymää ja myös vaikuttaa siirtymäkäytäntöihin. Aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että siirtyminen yksivuotiseen esiopetukseen aloitetaan erilaisin käytännöin, puhe- ja muilla keinoin jo viisivuotiaiden varhaiskasvatuksen aikana (Can ym. 2024). Mikäli kaksivuotinen esiopetus toteutuisi, voisivat siirtymäkäytännöt aikaistua koskemaan jo nelivuotiaita lapsia ja samalla muuttaa heille asetettuja odotuksia.

KIRJALLISUUS

- Alasuutari, Pertti & Alasuutari, Maarit (2012) The domestication of early childhood education plans in Finland. *Global Social Policy* 12 (2), 129–148.
- Ansari, Arya & Purtell, Kelly & Gershoff, Elizabeth (2015) Classroom age composition and the school readiness of 3- and 4-year-olds in the head start program. *Journal of Psychological Science* 27 (1), 53–63.
- Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksesta 986/1998.
- Bewick, Viv & Cheek, Liz & Ball, Jonathan (2004) Statistics review: Qualitative data – tests of association. *Crit Care* 8 (1), 46–53.
- Can, Jasemin & Kiili, Johanna & Vuorisalo, Mari & Rutanen, Niina (2024) Just before pre-primary education: interplay between age and resources in the transition processes of diverse pre-primary education contexts. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 1–14.
- Cigala, Ada & Venturelli, Elena & Bassetti, Martina (2019) Reflective practice: A method to improve teachers' well-being. A longitudinal training in early childhood education and care centers. *Frontiers in Psychology* 10.
- Edwards, Susan & Blaise, Mindy & Hammer, Marie (2009) Beyond developmentalism? Early childhood teachers' understandings of multiage grouping in early childhood education and care. *Australasian Journal of Early Childhood* 34 (4), 55–63.
- Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia (2023) Kuuden suurimman kaupungin huoli varhaiskasvatuksesta: Tarvitsemme yli 9 000 uutta varhaiskasvatuksen korkeakoulutettua ammattilaista vuoteen 2030 mennessä. Helsingin kaupungin verkkosivut 24.4.2023. <https://www.sttinfo.fi/tiedote/69974618/kuuden-suurimman-kaupungin-huoli-varhaiskasvatuksesta-tarvitsemme-yli-9-000-uutta-varhaiskasvatuksen-koikeakoulutettua-ammattilaista-vuoteen-2030-mennessa> (luettu 26.4.2024)
- Justice, Laura & Logan, Jessica & Purtell, Kelly & Højen, Anders (2019) Does mixing age groups in early childhood education settings support children's language development? *Applied developmental science* 23 (3), 214–226.
- Kansallinen koulutuksen arviointikeskus [KARVI] (2019) Varhaiskasvatuksen laatuindikaattorit. Tiivistelmät 13:2019. https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/KARVI_Tiivistelma_Perusteet-ja-suositukset_web.pdf (luettu 23.4.2024)
- Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020)
- Lindström, Elly-Ann & Lindahl, Erica (2011) The effect of mixed-age classes in Sweden. *Scandinavian Journal of Educational Research* 55 (2), 121–144.
- Magnusson, Lena O. & Bäckman, Kerstin (2022) Teaching and learning in age-homogeneous groups versus mixed-age groups in the preschool – the Swedish example. *Cogent Education* 9 (1).
- Manning, Matthew & Garvis, Susanne & Fleming, Christopher & Wong, Gabriel T.W. (2017) The relationship between teacher qualifications and the quality of the early childhood education and care environment. *Campbell Systematic Reviews* 13(1), 1–51.
- Muhonen, Heli & Saranko, Lotta & Sulkanen, Mimmu & Alasuutari, Maarit & Lerkkanen, Marja-Kristiina (2024) Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opettajien käsityksiä viisivuotiaiden lasten esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen eroista. *Journal of Early Childhood Education Research* 13 (2), 215–246.
- Muhonen, Heli & Sulkanen, Mimmu & Alasuutari, Maarit & Lerkkanen, Marja-Kristiina (2024) Em-

- powered, Strained, or Stable : Teachers' Experiences of Occupational Well-Being During the Two-Year Pre-Primary Education Trial in Finland. *Early Education and Development*, 1–21.
- OECD (2018) *Engaging Young Children: Lessons from Research about Quality in Early Childhood Education and Care. Starting Strong*. Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264085145-en>
- Opetushallitus (2021) *Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelman perusteet 2021. Määräykset ja ohjeet 2021:2a*. Helsinki: Opetushallitus.
- Purtell, Kelly M. & Ansari, Arya (2018) Classroom age composition and preschoolers' school readiness: The implications of classroom quality and teacher qualifications. *Aera Open* 4 (1).
- Sarvimäki, Matti & Alasuutari, Maarit & Harjunen, Oskari & Holvio, Anna & Izadi, Ramin & Kalland, Mirjam & Kuusiholma-Linnamäki, Julia & Laakso, Mikko-Jussi & Lerkkanen, Marja-Kristiina & Muhonen, Heli & Räsänen, Pekka & Salmela-Aro, Katariina & Saranko, Lotta & Sulkanen, Mimmu & Upadyaya, Katja (2023) *Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu –Väliraportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2023:19*. Helsinki. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-971-4>
- Slot, Pauline (2018) Structural characteristics and process quality in early childhood education and care: A literature review. *OECD Education Working Papers* 176. Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/edaf3793-en>
- Slot, Pauline & Lerkkanen, Marja-Kristiina & Lese-man, Paul (2015) The relations between structural quality and process quality in European early childhood education and care provisions: secondary analyses of large scale studies in five countries. CARE. https://ecec-care.org/fileadmin/careproject/Publications/reports/summaries/D2__2_Executive_summary.pdf (luettu 28.5.2024)
- Sulkanen, Mimmu & Kuusiholma-Linnamäki, Julia & Alasuutari, Maarit & Saranko, Lotta & Lerkkanen, Marja-Kristiina (2023a) *Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun seurannan ja arvioinnin tuloksia 2021–2022: Osaraportti 1: Kokeiluasiakirjojen laadinta, arviointi ja käyttöönotto*. JYU Reports 21. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. <https://doi.org/10.17011/jyureports/2023/21>
- Sulkanen, Mimmu & Kuusiholma-Linnamäki, Julia & Alasuutari, Maarit & Saranko, Lotta & Muhonen, Heli & Lerkkanen, Marja-Kristiina (2023b) *Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun seurannan ja arvioinnin tuloksia 2021–2022: Osaraportti 2: Kokeilun järjestämistavat, toiminta lapsiryhmissä sekä oppimisen polun jatkumot ja siirtymät*. JYU Reports 22. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. <https://doi.org/10.17011/jyureports/2023/22>
- Tilastokeskus (2024) *Suuralueet. Luokitukset*. <https://stat.fi/fi/luokitukset/suuralue/> (luettu 26.4.2023)
- Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018) *Varhaiskasvatustalaki (540/2018)*
- Viinikka, Pekka (2021) *Kaksivuotinen eskarikokeilu kiristää pulaa pätevästä varhaiskasvatuksen opettajista – OKM: ”On kuntia, joissa ei ole yhtään kelpoista opettajaa”*. Yle 26.8.2021. <https://yle.fi/a/3-12071811> (luettu 19.8.2024)
- Wu, Jianfen & Lin, Wenqi & Ni, Lingjun (2022) *Peer Interaction Patterns in Mixed-Age and Same-Age Chinese Kindergarten Classrooms: An Observation-based Analysis*. *Early Education and Development* 33 (3), 541–443.

TIIVISTELMÄ

Mimmu Sulkanen & Lotta Saranko & Maarit Alasuutari & Marja-Kristiina Lerkkanen: Viisivuotiaiden kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu. Esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen laadun vertailua

Opetushallitus toteutti vuosina 2021–2024 kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun, jonka aikana noin 15 000 vuosina 2016 ja 2017 syntynyttä lasta aloitti esiopetuksen viisivuotiaina ja noin 20 000 varhaiskasvatukseen osallistuvaa viisivuotiaista osallistui kokeiluun verrokkiryhmissä. Kokeilua seurataan ja arvioidaan monitieteisellä seurantatutkimuksella, jonka toteuttavat Aalto-yliopisto, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus, Jyväskylän yliopisto, Helsingin yliopisto ja Turun yliopisto. Tämä analyysi on Jyväskylän yliopiston toteuttama seurannan osatutkimus. Tässä katsauksessa tarkastelemme varhaiskasvatuksen opettajien raportoimien laadun rakennetekijöiden toteutumista kokeilu- ja verrokkiryhmissä kokeilun toisen ikäkohortin (2017 syntyneet) ensimmäisen esiopetusvuoden (2022–2023) aikana. Tarkasteltuja laadun rakennetekijöitä ovat henkilöstön kelpoisuus, lapsiryhmien henkilöstörakenne, koko ja ikäjakauma. Selvitämme myös, erosivatko rakennetekijät kokeilu- ja verrokkiryhmien välillä. Lisäksi tutkimme, oliko kunnan maantieteellisellä sijainnilla tai kokeilustatuksella (kokeilu- vs. verrokkikunta) yhteyttä laadun rakennetekijöihin. Lopuksi tarkastelemme, erosivatko laadun rakennetekijät kaksivuotisen esiopetuksen kahtena toteutusvuonna. Kyselyyn vastasi ryhmien vastaavat varhaiskasvatuksen opettajat vuosina 2022 (N = 849, lapsiryhmäkohtainen

vastausprosentti 47,8 %) ja 2023 (N = 1051, 56,6 %). Aineisto analysoitiin ristiintaulukoinnin ja khiin neliö -testin avulla. Vastausten jakautumisen tarkemmassa tulkinnassa käytettiin sovitettuja standardoituja jäänköksiä. Lisäksi analyysimenetelminä käytettiin t-testiä ja yksisuuntaista varianssianalyysia.

Tulosten perusteella lapsiryhmän kokeilustatus oli yhteydessä opettajien kelpoisuuteen, ryhmän henkilöstörakenteeseen sekä lapsiryhmän ikäjakaumaan, muttei lapsiryhmän kokoon. Kokeiluryhmien opettajat olivat useammin kelpoisia tehtäväänsä kuin verrokkiryhmien opettajat. Kolmen kasvatusvastuullisen työntekijän tiimit koostuivat kokeiluryhmissä useammin kahdesta opettajasta ja yhdestä lastenhoitajasta. Verrokkiryhmät puolestaan yhdestä opettajasta ja kahdesta lastenhoitajasta. Kokeiluryhmät olivat verrokkiryhmiä useammin vain viisivuotiaiden tai viisivuotiaiden ja heitä vanhempien lasten ryhmiä. Verrokkiryhmät puolestaan viisivuotiaiden ja sitä nuorempien lasten sekaryhmiä. Lisäksi havaittiin, että kokeiluryhmien ikäjakauma oli erilainen eri ikäkohorttien välillä. Viisivuotiaiden ja heitä vanhempien lasten ryhmien määrä oli kasvanut toisen ikäkohortin kohdalla verrattuna ensimmäiseen ikäkohorttiin. Tulosten perusteella kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu näyttäisi muuttaneen viisivuotiaiden varhaiskasvatuksen laadun rakennetekijöitä ja siten lasten sosiaalista kasvuympäristöä. Mikäli kaksivuotinen esiopetus toteutuisi, voisi sillä olla mahdollisesti heijasteita varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen palvelukokonaisuuteen, kuten kelpoisen henkilöstön riittävyyteen, lapsiryhmien ikärakenteisiin sekä lasten koulupolun siirtymiin.

KIRJOITTAJAT

Sulkanen, Mimmu, KM, projektitutkija, Jyväskylän yliopisto (mimmu.m.sulkanen[at]jyu.fi)

Saranko, Lotta, KM, projektitutkija, Jyväskylän yliopisto (lotta.k.saranko[at]jyu.fi)

Alasuutari, Maarit, dos., Pt, professori, Jyväskylän yliopisto (maarit.alasuutari[at]jyu.fi)

Lerkkanen, Marja-Kristiina, dos., KT, professori, Jyväskylän yliopisto (marja-kristiina.lerkkanen[at]jyu.fi)